

КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ БИЛАН БОҒЛИҚ БЎЛГАН МУАММОЛАР

ХУДОЙНАЗАРОВ Фахритдин Хаитович

Термиз иқтисодиёт сервис университети

2-босқич магистранти

+998972441967

faxriolam@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Мақолада жаҳонда ва Ўзбекистонда кичик бизнес фаолиятини рақамли технологиялар асосида ривожлантириш масалалари таҳлил қилинган. Халқаро ташкилотларнинг ҳисоботлари асосида рақамли савдонинг ривожланиш тенденциялари ўрганилган. Ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларда кичик бизнесни рақамлаштириш борасидаги муаммолар аниқланган. Ўзбекистонда кичик бизнесни қўллаб қувватлаш бўйича амалга оширилаётган ислоҳотлар таҳлил этилган. Соҳани янада ривожлантириш юзасидан таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

***Калит сўзлар:** Кичик бизнес, рақамли технологиялар, рақамли савдо, рақамлаштириш муаммолари, рақамли инфратузилма, электрон тижорат, киберхавфсизлик, рақамли кўникмалар.*

ПРОБЛЕМЫ, СВЯЗАННЫЕ С РАЗВИТИЕМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Худайназаров Фахритдин Хайтович

Термезский университет экономики и сервиса

магистрант 2-го курса

+998972441967

faxriolam@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются вопросы развития малого бизнеса на основе цифровых технологий в мире и Узбекистане. На основе отчетов международных организаций изучены тенденции развития цифровой торговли. Выявлены проблемы цифровизации малого бизнеса в развитых и развивающихся странах. Проанализированы реформы, проводимые в Узбекистане по

поддержке малого бизнеса. Разработаны предложения и рекомендации по дальнейшему развитию отрасли.

Ключевые слова: Малый бизнес, цифровые технологии, цифровая торговля, проблемы цифровизации, цифровая инфраструктура, электронная коммерция, кибербезопасность, цифровые навыки.

PROBLEMS RELATED TO THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ACTIVITIES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES

KHUDAYNAZAROV Fakhritdin Khaitovich

Termez University of Economics and Service

2 st year master's student

+998972441967

faxriolam@gmail.com

ABSTRACT

The article analyzes the development of small business based on digital technologies globally and in Uzbekistan. Based on reports from international organizations, trends in digital trade development are studied. Problems of small business digitalization in developed and developing countries are identified. Reforms implemented in Uzbekistan to support small business are analyzed. Proposals and recommendations for further development of the sector have been developed.

Keywords: *Small business, digital technologies, digital trade, digitalization challenges, digital infrastructure, e-commerce, cybersecurity, digital skills.*

КИРИШ

Ҳозирги даврда жаҳон иқтисодиётида рақамли технологиялар етакчи ўрин тутмоқда. Бу жараён савдо муносабатларини тубдан ўзгартириб, янги имкониятлар яратмоқда. Айниқса, кичик бизнес соҳасида рақамли технологияларни жорий этиш орқали самарадорликни ошириш, янги бозорларни ўзлаштириш ва рақобатбардошликни кучайтириш мумкин.

Ўзбекистон ҳам рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йўлида фаол қадамлар қўймоқда. Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш жараёни, халқаро ҳамкорликни кенгайтириш, кичик бизнесни қўллаб қувватлаш борасида муҳим ислохотлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Рақамлаштириш соҳасида малакали мутахассислар тайёрлаш фаолиятини қўллаб-қувватлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисидаги” қарори қабул қилинди. Қарор ИТ соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, ёшларни ИТ соҳасига жалб қилиш ва ИТ-хизматлар экспортини ривожлантиришга қаратилган

комплекс чора-тадбирларни ўз ичига олади. Бу эса ўз навбатида рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга хизмат қилади. [1]

Бироқ бу йўлда ҳал этилиши лозим бўлган қатор муаммолар мавжуд. Ўзбекистонда кичик бизнесни рақамлаштириш борасида қандай муаммолар мавжуд ва уларни бартараф этиш учун қандай чоралар кўришмоқда?

Ушбу мақолада жаҳонда ва Ўзбекистонда кичик бизнесни рақамлаштириш жараёнлари, бу борадаги муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари ўрганилган. Шунингдек, мамлакатимизда кичик бизнесни рақамли технологиялар асосида ривожлантириш истиқболлари ёритиб берилган.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Мавзуни илмий тадқиқ қилишда таҳлил ва синтез, статистик таҳлил ва илмий абстраксия каби ёндашувлар қўлланилган. Мақолада мамлакат миллий иқтисодиётидаги аҳамияти кўриб чиқилади. Кичик бизнес субъектлари фаолиятини рақамли технологиялар асосида ривожлантириш билан боғлиқ бўлган муаммолар мавзусини ўрганиш турли хил ёндашувлар, жумладан қиёсий таҳлил, иқтисодий таққослаш ва таҳлил қилиш, назарий умумлаштиришни ўз ичига олади. Мазкур методологик ёндашувлар асосида, муаммоларнинг моҳияти очиқ берилди.

МАВЗУГА ОИД АДАБИЁТЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ

Кичик бизнесда рақамли технологияларни жорий этиш самарадорликни ошириш ва глобал бозорларга кириш имкониятларини кўпроқ талаб қилади. Бироқ, бу жараён кўплаб иқтисодий ва ижтимоий муаммолар билан юзма-юз келмоқда. Осиё ва Европа олимлари бу борада кўплаб тадқиқотлар олиб боришган.

Хорижий тадқиқотчилардан М. Скаре ва Д. Р. Сориано кичик бизнесда рақамли технологияларни жорий этиш самарадорлигини ўрганиб, бу жараён корхона фаолиятини оптималлаштиришга олиб келишини, бироқ молиявий тўсиқлар мавжудлигини аниқлаганлар [2]. Бу фикрни маҳаллий олим Л.Т. Рахматжанов ҳам қўллаб-қувватлайди, у ўз тадқиқотида Ўзбекистон шароитида рақамли технологияларни жорий этиш орқали кичик бизнеснинг глобал бозорларга чиқиш имкониятлари кенгайишини исботлаган [5].

Я. Дабровска, А. Алмпанопулу ва А. Брем томонидан олиб борилган тадқиқотларда рақамли трансформациянинг кичик бизнес учун ижобий ва салбий оқибатлари комплекс ўрганилган [3]. Маҳаллий олимлардан З.А. Ашуров, Г.А. Махмудова, Б.С. Разаковалар бу йўналишни давом эттириб,

Ўзбекистонда рақамли экотизимни ривожлантириш ва рақамли платформаларни шакллантириш бўйича таклифлар ишлаб чиққанлар [7].

Индонезиялик олимлар М. Алфаризи, Т. Видиястути ва Нгатиндриатун саноатни рақамлаштиришда молиявий ресурсларнинг ролини тадқиқ этганлар [4]. Ўзбекистонлик тадқиқотчи Д.Таджибаева эса маҳаллий шароитда кичик бизнесни молиялаштириш механизмларини такомиллаштириш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиққан [6].

Б.Т. Салимов ва ҳаммуаллифлар кичик бизнеснинг минтақавий ривожланишида рақамли технологияларнинг ролини ўрганиб, уларни интеграциялаш стратегияларини таклиф этганлар [8]. Бу тадқиқот М. Скаре ва Д. Р. Сориано томонидан илгари сурилган ғояларни минтақавий даражада ривожлантирган.

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Жаҳон савдо ташкилоти – давлатлар ўртасида кўп томонлама савдо тизимини мувофиқлаштирувчи муҳим халқаро ташкилот ҳисобланади.

Ўзбекистонда 2020-йил натижаларига кўра, тўқимачилик маҳсулотлари экспорти 3,3 миллиард долларни ташкил этди. 2021 йилда Ўзбекистон GSP+ тизимига қўшилгани ортидан Европа бозорига тайёр маҳсулот экспорти 1,5 баробар кўпайди.

Ўзбекистон 2019 йилдан Жаҳон савдо ташкилотига аъзолик жараёнини янгилаган. Бу борада бир қатор муҳим қадамлар қўйилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев, Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш зарурлигини таъкидлаб, унинг иқтисодий аҳамияти ҳақида:

– Биз келгуси уч йилда тайёр маҳсулот экспортини 2 баробар оширишни режалаштирганмиз. Бунга эришишнинг ягона йўли – Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлишдир. Бу бизга 164 давлат билан адолатли савдо тизимини йўлга қўйиш ва барқарор бозорлар яратиш имконини беради, – деди. [9]

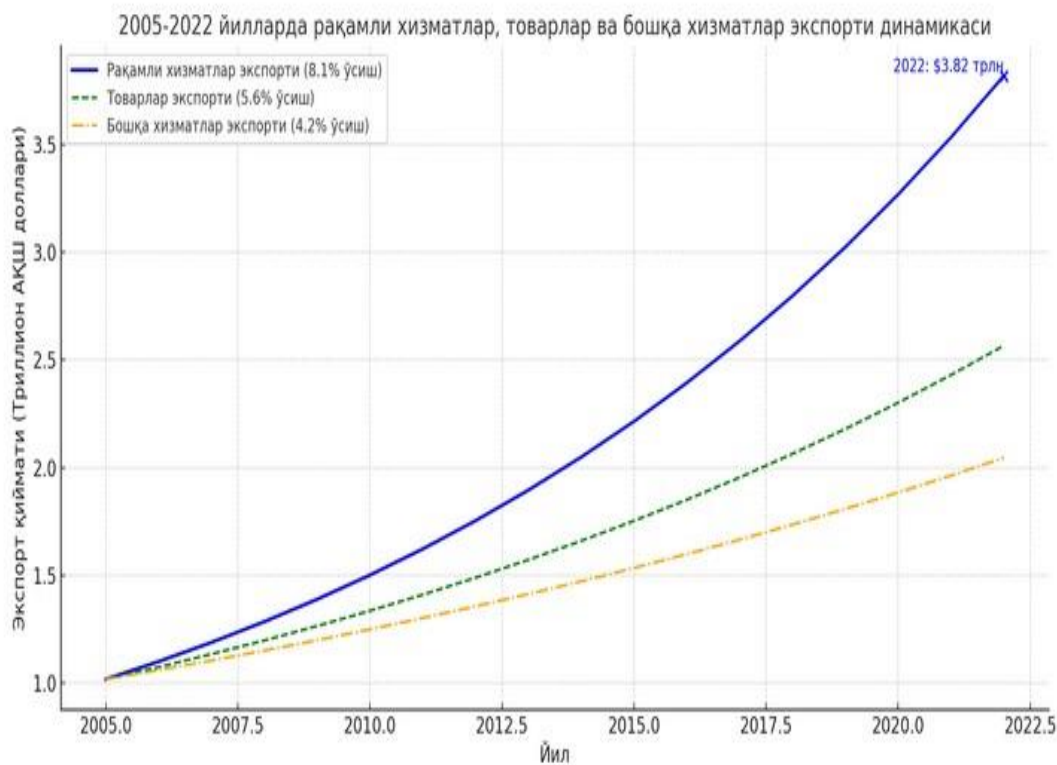
Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш, Ўзбекистоннинг Европа бозоридаги рақобатбардошлигининг ошганидан далолат беради. Умуман олганда, Ўзбекистон экспортида юз бераётган ижобий ўзгаришлар мамлакатнинг иқтисодиётини ривожлантириш ва жаҳон бозорларида самарали иштирок этиши учун қулай шароит яратмоқда.

Халқаро валюта фонди (ХВФ), ИХТТ, ЮНКТАД, Жаҳон банки ва ЖСТнинг 2023-йилда тақдим этган қўшма ҳисоботга асосан, ривожланаётган

мамлакатлар учун рақамли савдонинг имкониятлари ва муаммоларини енгиб ўтишда халқаро ҳамкорликнинг ролининг аҳамиятига урғу беришган. [10]

Жаҳон иқтисодиёти ва савдосининг тез суръатларда рақамлаштирилиши долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Ривожланган мамлакатлар рақамли савдода устунлик қилади. (экспортнинг 82%), ривожланаётган мамлакатлар эса орқада қолмоқда.

2005-2022 йилларда жаҳон экспортининг таркибий ўзгариши (ўртача йиллик ўсиш суръати, фоизда). 1-жадвал

Манба: Халқаро валюта фонди (ХВФ), ИХТТ, ЮНКТАД, Жаҳон банки ва ЖСТнинг 2023 йилдаги қўшма ҳисоботи маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Юқоридаги 1-жадвал орқали қуйидагиларни кўришингиз мумкин. 2005–2022 йиллар оралиғида рақамли хизматлар экспортининг ўртача йиллик 8.1% ўсиш суръати билан жадал ривожланганини, товарлар экспорти (5.6%) ва бошқа хизматлар экспорти (4.2%) билан таққослаганда юқори бўлганини кўрсатади. 2022 йилда рақамли хизматлар экспорти 3.82 трлн долларни ташкил этган.

Рақамли хизматлардаги ушбу ўсиш ривожланган мамлакатларнинг рақамли савдодаги устунлик мавқеини мустаҳкамлайди, чунки улар жаҳон бўйича рақамли хизматлар экспортнинг 82% ни амалга оширганлар.

Ривожланаётган мамлакатларда, рақамли инфратузилмаларнинг етарли миқдорда эмаслиги, рақамли кўникмалар етишмовчилиги, тартибга солиш муҳитининг номукамаллиги, интернетга чиқиш чеклангани (2.6 млрд одам кира олмайди). асосий муаммога айланган.

Ҳисоботда, ҳар бир давлат ўзининг рақамли инфратузилмаларига инвестициялар ажратиши, рақамли кўникмаларни ривожлантириши, тартибга солишни такомиллаштириши, электрон тўловларни қўллаб-қувватлашини тавсия қилинади. Халқаро даражада эса, тартибга солиш соҳасида ҳамкорликни кучайтириш, маълумотларнинг трансчегаравий оқими қоидаларини уйғунлаштириш, истеъмолчиларни ҳимоя қилиш механизмларини ривожлантириши, рақобат сиёсатини мувофиқлаштиришини таъкидлаган.

Жаҳонда кичик бизнеслар учун рақамли технологияларни жорий этиш аҳамият касб этмоқда. Бироқ, ривожланишнинг кўплаб муаммолари сақланиб қолмоқда ва улар турли мамлакатларда турлича кўринишда намоён бўлади.

Кичик бизнеслар рақамли технологияларга сармоя киритишда қийинчиликларга дуч келмоқда. Масалан, Осиё ва Африкада кичик бизнеслар молиявий танқислик туфайли тўлиқ рақамли трансформацияни амалга оширишда қийналади.[11] Кичик бизнес эгалари ва ходимлари кўпинча замонавий технологияларни ўзлаштиришда билим етишмаслигидан азият чекишади. Бу муаммо кўпинча Жанубий Америка ва Осиё мамлакатларида учрайди.[12] Кўпгина мамлакатларда рақамли савдо ва технологияларни ривожлантириш учун ҳуқуқий меъёрий базанинг камчилиги сезилмоқда, бу эса бизнеслар учун муайян муаммоларни келтириб чиқаради. [13]

Кичик бизнесни рақамлаштиришдаги асосий муаммолар ва уларнинг кўринишлари. 2-жадвал

Кичик Бизнесларнинг Рақамлаштириш Муаммолари

Асосий муаммолар	Муаммонинг кўринишлари
Молиявий Маҳдудиятлар	<ul style="list-style-type: none">• Сармоя етишмаслиги• Молиявий танқислик
Техник Билим ва Кадрлар Етишмаслиги	<ul style="list-style-type: none">• Замонавий технологияларни ўзлаштириш қийинчилиги• Малакали кадрлар етишмаслиги
Киберхавфсизлик Таҳдидлари	<ul style="list-style-type: none">• Кибер ҳужумларга тайёр эмаслик
Инфратузилма Етишмаслиги	<ul style="list-style-type: none">• Интернет сифати пастилиги• Дастурий таъминот етишмовчилиги
Ҳуқуқий Регуляция Мушкилликлари	<ul style="list-style-type: none">• Ҳуқуқий база камчилиги

Манба: Муаллиф томонидан илмий адабиётлар таҳлили асосида тузилган.

Юқоридаги 2-жадвал таҳлили шуни кўрсатадики, муаммолар тизимли характерга эга, аммо ҳар бир асосий муаммо ўзининг аниқ кўринишларига эга. Муаммолар бир-бири билан боғлиқ ва комплекс ёндашувни талаб қилади. Ечимлар давлат ва хусусий сектор ҳамкорлигини талаб этади. Бу муаммоларни ҳал этиш учун, давлат томонидан молиявий қўллаб-қувватлаш механизмларини кучайтириш, кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, киберхавфсизлик инфратузилмасини яхшилаш, ҳуқуқий базани такомиллаштириш зарур.

Ўзбекистонда кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш мақсадида, 2024 йил 20 январдаги 37-сонли ҳукумат қарори асосида Кичик бизнесни узлуксиз қўллаб-қувватлаш дастурига оид Низом қабул қилинди. Ушбу низом, Президентнинг 2023 йил сентябр ойидаги қарорига мувофиқ, кичик бизнес субъектларини молиявий ва институционал ёрдам билан таъминлашга йўналтирилган.

Дастур иштирокчиларига 7 йилгача бўлган муддатда 1,5 миллиард сўм миқдорда имтиёзли кредитлар, асосий воситаларни бўлиб тўлаш орқали харид қилиш имконияти берилган. Шунингдек, бўш ер майдонлари ва давлат объектларидан фойдаланиш учун шароитлар яратилмоқда. Лойиҳаларга маслаҳат хизматлари, лицензия ва рухсатномалар олишда ёрдам, шунингдек, сертификат олиш учун ўқув курсларидан ўтиш имконияти берилган.[14] Мазкур дастур кичик бизнесни ривожлантириш ва барқарорлаштиришга қаратилган қўллаб-қувватлаш чора-тадбирларининг бир қисмидир.

Ўзбекистонда кичик бизнес субъектларини рақамли технологиялар асосида ривожлантириш билан боғлиқ қатор муаммолар мавжуд бўлиб, бу соҳада турли таҳлиллар олиб борилмоқда. Рақамли иқтисодиёт ва кичик бизнеслар учун технологияларнинг жорий қилиниши Ўзбекистоннинг иқтисодий ўсишига ижобий таъсир кўрсатишда, иш ўринларини яратишда муҳим аҳамиятга эга. Бироқ, мамлакатдаги кичик бизнеслар турли технологик, инфратузилмавий, молиявий ва кадрлар етишмаслиги билан боғлиқ муаммоларга дуч келмоқда.

Бугунги кунда, кўпгина кичик бизнеслар рақамли технологияларни тўлиқ қўллаб-қувватлайдиган инфратузилманинг чекка ва қишлоқ ҳудудларида етишмаслиги билан боғлиқ муаммога дуч келмоқда, [15] Кичик бизнеслар учун рақамли қурилмалар ва интернет хизматларини жорий қилиш харажатлари кўп ҳолатларда юқори ҳисобланади, бу эса молиявий муаммоларни келтириб чиқаради.[16] Рақамли технологияларни бошқариш ва улардан самарали фойдаланиш учун мутахассисларнинг етишмаслиги кичик бизнеслар учун катта муаммо ҳисобланади.[17] Киберхавфсизлик ва маълумотларни муҳофаза қилиш масалалари. Рақамли иқтисодиётда фаолият юритувчи кичик бизнеслар маълумотлар хавфсизлиги ва киберхужумларга дуч келиши мумкин.[18]

Ўзбекистонда кичик бизнеслар рақамли технологияларни жорий қилиш орқали самарадорликни ошириш, янги бозорларга чиқиш ва фойдаланувчилар билан ўзаро алоқани яхшилаш имкониятига эга. Масалан, онлайн савдо платформалари ва электрон тўлов тизимлари кичик корхоналарга мижозлар базасини кенгайтириш имконини беради.[19]

Ҳукумат томонидан кичик бизнеслар учун инфратузилмани яхшилаш ва молиявий ёрдам кўрсатиш бўйича дастурлар амалга оширилмоқда. Бу эса бизнеслар рақамли иқтисодиётда рақобатбардош бўлишини таъминлайди. Ахборот технологиялари соҳасидаги билимларни оширишга қаратилган ўқув дастурларининг жорий қилиниши кичик бизнеслар рақамли технологияларни самарали қўллаш имкониятини яратади.[20]

Хорижий давлатларнинг рақамли иқтисодиётда кичик бизнесларни қўллаб-қувватлашга оид тажрибасини ўрганиш ва уни миллий иқтисодиётга татбиқ қилиш орқали Ўзбекистонда кичик бизнеслар учун янги имкониятлар яратилади. [21]

Кичик бизнесни рақамлаштириш йўлидаги муаммоларни ҳал этиш учун, замонавий ускуналар учун маблағ ажратиш, малакали кадрлар тайёрлаш, хавфсизлик тизимларини яхшилаш, қонунчиликни такомиллаштириш, хорижий тажрибаларни ўрганиш тавсия этилади.

Бунинг натижасида, келгусида иш унумдорлиги ошиши, янги бозорлар очилиши, рақобатбардошлик кучайиши, электрон тижорат ривожланиши кутилмоқда. Мавжуд муаммоларни бартараф этиш учун давлат томонидан зарур чоралар кўрилмоқда. Бу эса ўз навбатида соҳанинг жадал ривожланишига замин яратмоқда.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Жаҳон миқёсида рақамли хизматлар соҳаси шиддат билан ривожланиб, Ўзбекистонда кичик бизнесни қўллаб-қувватлашга оид дастурлар амалга оширилмоқда. Тадқиқот натижаларига асосланиб, қуйидаги таклифлар ва уларни амалга ошириш механизмлари ишлаб чиқилди:

1. Давлат идоралари даражасида, кичик бизнесни янги технологиялар асосида ривожлантириш дастурини ишлаб чиқиш.

- 2024-2026 йилларга мўлжалланган "Рақамли кичик бизнес" дастурини ишлаб чиқиш;

- Худудларда рақамли инфратузилмани яхшилаш учун мақсадли инвестиция дастурларини жорий этиш;

- Кичик бизнес субъектларига рақамли технологияларни харид қилиш учун солиқ имтиёзларини тақдим этиш;

- Рақамли технологияларни жорий этган корхоналар учун имтиёзли кредит ставкаларини белгилаш;

2. Таълим тизими доирасида, янги технологияларни ўргатиш дастурларини такомиллаштириш.

- Олий таълим муассасаларида "Рақамли тадбиркорлик" йўналишини очиш;

- Ҳар бир туманда "Рақамли кўникмалар" ўқув марказларини ташкил этиш;

- Онлайн таълим платформасини яратиш ва бепул курсларни жорий этиш;

- Хорижий мутахассисларни жалб қилган ҳолда махсус тренинглار ўтказиш;

3. Тадбиркорлар учун, ходимларнинг малакасини ошириш ва замонавий дастурларни жорий этиш.

- Ходимлар учун йиллик малака ошириш режасини ишлаб чиқиш;

- Корхонада рақамли технологиялар бўйича масъул шахсни тайинлаш;

- Киберхавфсизлик тизимларини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар режасини тузиш;

- Электрон хужжат айланиши тизимида босқичма-босқич ўтиш графигини ишлаб чиқиш;

4. Банк тизими доирасида, тўлов тизимларини такомиллаштириш ва масофавий хизматларни кенгайтириш.

- Кичик бизнес учун махсус мобил иловаларни ишлаб чиқиш;
- Онлайн кредит бериш тизимини такомиллаштириш;
- Электрон тижорат учун махсус тўлов шлюзларини яратиш;
- Трансчегаравий тўловлар учун янги технологик ечимларни жорий этиш;

Бу таклифларнинг амалга оширилиши Ўзбекистонда кичик бизнеснинг рақамли технологиялар асосида барқарор ривожланишини таъминлайди ва мамлакат иқтисодиётининг рақобатбардошлигини оширади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори, 01.02.2024 йилдаги ПҚ-51-сон Рақамлаштириш соҳасида малакали мутахассислар тайёрлаш фаолиятини кўллаб-қувватлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида <https://lex.uz/docs/6786586>
2. *Marinko Skare, Domingo Riberio Soriano*, How globalization is changing digital technology adoption: An international perspective, *Journal of Innovation & Knowledge*, Volume 6, Issue 4, 2021, Pages 222-233, ISSN2444-569X, <https://doi.org/10.1016/j.jik.2021.04.001>.
3. *Dąbrowska, J., Almpantopoulou, A., Brem, A., Chesbrough, H., Cucino, V., Di Minin, A., Giones, F., Hakala, H., Marullo, C., Mention, A.-L., Mortara, L., Nørskov, S., Nylund, P.A., Oddo, C.M., Radziwon, A. and Ritala, P.* (2022), Digital transformation, for better or worse: a critical multi-level research agenda. *R&D Management*, 52: 930-954. <https://doi.org/10.1111/radm.12531>
4. *Muhammad Alfarizi* (*Department of Management, Binus Online Learning, Bina Nusantara University, Jakarta 11480, Indonesia), *Tika Widiastuti* (†Department of Sharia Economics, Faculty of Economic and Business Airlangga University, Surabaya 60115, Indonesia), and *Ngatindriatun* (*Department of Management, Binus Online Learning, Bina Nusantara University, Jakarta 11480, Indonesia) *Journal of Industrial Integration and Management* 2024 09:01, 65-96
5. *Rakhmatjanov Lazizkhon Turabaevich*. (2024). THE IMPACT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY ON THE GLOBALIZATION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11178356>
6. *Tadjibaeva, Dildora* (2019): Small and medium-sized enterprise finance in Uzbekistan: Challenges and opportunities, ADBI Working Paper Series, No. 997, Asian Development Bank Institute (ADBI), Tokyo <https://www.econstor.eu>

7. *Ashurov, Zufar and Makhmudova, Guljakhon and Razakova, B.*, Development of Digital Ecosystem and Formation of Digital Platforms in Uzbekistan (February 2022). *π-Economy*. 2022, Vol. 15. No.2. pp. 7-21., Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4187764>
8. *Bakhtiyor Salimov, Rukhsora Kholikova, Shoh-Jakhon Khamdamov, Abdurakhim Turaev, Jamshid Tukhtabaev, Nargiza Nosirova, and Dilrabo Akhmedova*. 2024. Strategies for Integrating Digitalization in Leveraging Regional Economic and Scientific Expertise for the Innovative Growth of Small and Medium Enterprises. In Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (ICFNDS '23). Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 483–490. <https://doi.org/10.1145/3644713.3644784>
9. Ўзбекистон Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлади. <https://president.uz/uz/lists/view/6157>
10. Digital Trade for Development https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/reser_e.htm#research_data
11. *Akpan, I. J., Udoh, E. A. P., & Adebisi, B.* (2020). Small business awareness and adoption of state-of-the-art technologies in emerging and developing markets, and lessons from the COVID-19 pandemic. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 34(2), 123–140. <https://doi.org/10.1080/08276331.2020.1820185>
12. *Ritz, W., Wolf, M. and McQuitty, S.* (2019), "Digital marketing adoption and success for small businesses: The application of the do-it-yourself and technology acceptance models", *Journal of Research in Interactive Marketing*, Vol. 13 No. 2, pp. 179-203. <https://doi.org/10.1108/JRIM-04-2018-0062>
13. *Eze SC, Chinedu-Eze VC, Awa HO, Alharthi RHE* (2021) Factors stimulating value micro-businesses attribute to digital marketing technology (DMT) adoption. *PLoS ONE* 16(12): e0260145. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260145>
14. Қандай қилиб кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш дастури аъзоси бўлиш мумкин. https://www.norma.uz/uz/qonunchilikda_yangi/qanday_qilib_kichik_biznesni_qullab-quvvatlash_dasturi_azosi_bulish_mumkin.
15. *Khamdamov, SJ.* "The Role of Technology and Innovation in Driving Economic Growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences*, 2024
16. *Tadjibaeva, D.* "Small and medium-sized enterprise finance in Uzbekistan: challenges and opportunities." Econstor, 2019. PDF.
17. *Abdurakhmanov, K va Zokirova, N.* "Directions of innovative development of Uzbekistan." Kharkiv Polytechnic Institute, 2018. PDF.

18. *Kuldosheva, G.* "Challenges and Opportunities for Digital Transformation in the Public Sector." SEA-VET, 2022. PDF.
19. *Khushmurodova, M va Komil, U.* "Trends and Problems of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan." Journal of Law and Sustainable Development, 2023. PDF.
20. *Khakimova, N va Mukhammedov, E.* "Uzbekistan Case Study." Academia, 2023. PDF.
21. *Davlatova, Z.* "Using Foreign Experience in the Development of Digital Technologies in Uzbekistan." Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 2022. PDF.
22. *Худойназаров, Фахритдин.* (2024). КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences. 4. 10.47390/SPR1342V4I3Y2024N16.